

český jazyk a literatura nejsou vrtochy ghetta!
časopis jako základní komunikační prostor literatury
literatura – špatné svědomí národa
nezávislost na komerci vs. závislost na státu
ropné a jiné vrty a jejich souvislost s literaturou
k čemu je dobré číst literární časopisy?
z historie tvaru

15/12/2011; ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO; ZDARMA

www.itvar.cz

Karel Toman

Advent

*I chodil anděl boží
v ten dlouhý truchlý advent po Čechách.
na varhany mu větry hrály,
dveře se před ním samy otvíraly
a provázely ho neviditelné kůry:
Rosu dejte nebesa shůry.*

*A mluvil anděl boží,
kde vešel v dům: Buď statečný a věř.
A dětem zahořely tváře
radostí, silou z nebeské té záře
a matkám i otcům spadla s prsou můra.
Aleluja, aleluja.*

*Tak žehnal anděl boží
a sílil mdlé. Buď statečný a věř.
Před osudem a před věčností
je víra a statečnost nejvyšší ctností.
Všem, kdo pevně věří,
vždycky se v dálce spasné jitro šerí.*

Torzo života

Čtenářům, přátelům a spolupracovníkům
Tvaru přejeme klidné vánoční svátky a ve-
selé vykročení do nového roku. Ať je pro
nás všechny datum 2012 – navzdory ně-
kterým ekonomickým, filozofickým, teolo-
gickým či indiánským proroctvím – šťast-
nější než to letošní.

Vážení čtenáři,

touto dobou obvykle vychází 21. číslo *Tvaru*. Jakožto poslední číslo v roce bývá odlehčené a v rámci našich schopností obveselující. Letos je toto číslo odlehčené doslova – na číslo plnohodnotné nám nezbyly peníze. Letošní grant, který jsme obdrželi od MK ČR, rozpočet *Tvaru* nepokryl a vytvořený ne-systém nám prakticky neumožňuje získat peníze na provoz časopisu jiným způsobem. A humor? Až na Zlou ovci nás přešel všechny. Momentální situace, do které se časopis dostal, totiž věrně ilustruje setrvalý stav, v němž už po léta živoří nekomerční literatura a který se ještě rok od roku zhoršuje. Rádi bychom se tedy nyní spolu s Vámi, čtenáři *Tvaru*, zeptali občanů a volených i nevolených vládců České republiky, je-li podle jejich názoru kvalitní nekomerční literatura k něčemu dobrá a má-li smysl literární časopisy vůbec vydávat a podporovat z veřejných financí.

Moc dobře si uvědomujeme, že ti z Vás, kteří jste předplatitelé, kvůli našemu gestu přicházíte o 25 Kč za nevydané 21. číslo. Omlouváme se a těm, kteří si o ně redakci *Tvaru* požádají, jsme připraveni je vrátit; těm, kteří tak neučiní, za tuto laskavost co nejsrdečněji děkujeme.

Existuje literární časopis *Tvar*. Už 22 let pravidelně vychází, ani jednou nevynechal. Přináší texty o české literatuře a jejích autorech, ukázky z dosud nepublikovaných rukopisů a překladů, recenze na knihy a také témata s literární tvorbou aktuálně související. Českých literárních časopisů v současné době vychází několik, periodicitou a rozsahem jsou s *Tvarem* srovnatelné však jen časopisy *A2* a *Literární noviny*. Na rozdíl od těchto dvou periodik však *Tvar* považuje za své ústřední téma skutečně především literaturu a považuje za svou povinnost vůči česky mluvící a myslící veřejnosti se tohoto tématu držet.

Jazyk a literatura stály v devatenáctém století u zrodu identity našeho národa, a nemá-li se tato identita pozvolna rozplynout, je třeba o český jazyk a českou literaturu soustavně pečovat. Nejsme nacionalisti, nejsme proti Evropě a světu, necítíme se nahnědle lepšími a nechceme se izolovat. Nicméně český jazyk vnímáme jako významnou hodnotu: prostředek našeho každodenního dorozumívání a myšlení. Literatura je nám pak sebereflexí nejen jazyka, ale i národa jako historicky vzniklého společenství, jeho

svědomím – jakkoli je v módě o tom hlasitě pochybovat.

Česká literatura nebude schopna se stát rovnocenným partnerem jiným literaturám a přispívat tak k sebezpoznání lidstva, pokud nebude vyrůstat z adekvátně rozvinutého literárního života. Literární časopisy jsou pak důležitou, konstitutivní součástí tohoto života. Jsou nejen vývojovou laboratoří, ale též důležitým – a v podstatě jediným – prostorem pro systematickou komunikaci o literatuře a skrze literaturu.

Bez sebereflexe a kritického myšlení se z jednotlivce stává nezralý, sobecký a snadno manipulovatelný živočich, z kolektivu občanů pak kýmkoliv ovladatelná tupá masa. Zejména v dnešní době, kdy se v režii všemožných věrozvěstů staly oficiálním náboženstvím peníze, ustupují do pozadí sebereflexe a kritické myšlení a jsou nenápadně, o to však úporněji nahrazovány rafinovanými i nehoráznými prostředky mediální sebezpropagace.

***Tvar* si na sebe nevydělá a žije z každoročně schvalovaných grantů MK ČR, tedy z peněz daňových poplatníků.**

Česky mluví (případně bude mluvit, až se to v patřičném věku naučí) cca 10 milionů lidí. Značná část z tohoto počtu umí číst, určité procento z nich skutečně čte – i časopisy a knihy. Určitá část ze zmíněné části čte nejen pro zábavu či relaxaci (texty zamilované, kriminální apod.) nebo kvůli informacím, ale chce se nechat přečteným oslovovat, znepokojovat, provokovat k otázkám a k hledání odpovědí.

Části lidí z této části části leží na srdci též způsob, jakým jsou texty napsány, zajímá je jejich umělecká hodnota, vytváří si na literaturu svůj názor a chce ho konfrontovat s názory ostatních. Chce se též dozvědět o knihách, o kterých zatím neví a měla by vědět, chce se dozvědět o jejich autorech, chce nahlížet i do textů, které zatím knihami nejsou. Pro tuto část z části z části z části desetimilionového národa jsou určeny literární časopisy.

Ať už potřebu takto číst bereme jako úchylku, nebo specifický projev schopnosti myslet a cítit, v každém případě na něm stojí existence a vývoj literatury, včetně té

...1

???

česky psané a do češtiny překládané. Našli se už tací, kteří tento stav dehonestovali slovem *ghetto*. Myslíme si však, že je vždy lepší uvažovat pozitivně: Jde o přihlášení se k *elitě* – samozřejmě k *elitě* otevřené, jejíž součástí se může stát každý, kdo má zájem. Ani za zcela normálních okolností není ovšem tato *elita* početná natolik, aby svým předplatným a nákupy jednotlivých čísel v trafikách literární časopisy užívala, v posledních letech se pak kvůli proměně společenské atmosféry, stavu školství a náporu audiovizuálních požitků spíše zmenšuje.

Je tedy jediné politickým rozhodnutím, zda bude občanům našeho státu umožněno ze svých daní vytvářet prostor pro reflexi a vývoj kvalitní literatury a literární časopisy podporovat, anebo tuto část našeho kulturního dědictví a naší odpovědnosti vůči budoucím generacím necháme potichu zajít.

Nejedná se tudíž o rozhodnutí finanční, nýbrž opravdu pouze politické: Prostředky, které česká nekomerční literatura a literární život potřebují ke svému provozu, jsou totiž oproti jiným druhům umění (jako je film, architektura, divadlo atd.) vskutku velice malé, téměř zanedbatelné. Přitom ostatní druhy umění se literaturou odpradáva inspirují, některá díla jsou přímo adaptacemi literárních předloh. Z myšlenek a námětů hodnotné literatury tyjí dokonce i všechny druhy lidové zábavy – od televizních seriálů přes muzikály až po počítačové hry.

Považujeme proto za velmi nebezpečné odkazovat českou literaturu mezi vrtochy několika málo podivínů a doporučit těm, kterým její osud leží na srdci, aby – když už si nemohou pomoci – holdovali svému „koníčku“ ve volném čase a nezatěžovali tím ostatní daňové poplatníky.

Literární časopis, tzv. vícezdrojové financování a nezávislost

Ty tam jsou doby, kdy bylo publikování knih závislé na autorově loajalitě k režimu. V mnohých lidech však přesto přetrvává pocit, že svoboda a nepokřivenost literárního prostoru je dána zejména finanční nezávislostí literatury na státu. Opak je pravdou: sama praxe ukazuje, že myšlenkovou nezávislost dnes v této oblasti dokáže garantovat právě a jediné demokratický, a zároveň osvícený stát.

Takzvaní sponzoři z komerční sféry, na které jsou často literární časopisy odkazovány, pro skutečné sponzorství nemají v zákonech prostor. (Tolikrát diskutované daňové odpisy jsou v čím dál vzdálenějším nedohlednu.) Pokud se tedy komerční podnik k podpoře literárního časopisu z nějakého důvodu uvolí, chápe to jen jako součást reklamy. Komerční firmy, které by zajímala reklama v literárním časopise, však navíc v současné době neexistují; cílová skupina je pro ně příliš malá, a co je také důležité – je to skupina reklamou velmi obtížně ovlivnitelná. A magické *Je krize!* spláchně i všechny ostatní snahy a zbytky nadějí.

Vedle státu literaturu ještě nedávno podporovaly dvě nadace: Nadace Obce spisovatelů a Nadace Český literární fond. Nadace Obce spisovatelů podporovala malými částkami knihy, její finanční zdroje a možnosti se však v podstatě vyčerpaly. Nadace Český literární fond vydávání knih podporuje i nadále, a podporuje občas i časopisy, avšak částkami, které se rovnají příslovečnému

plivnutí do Stromovky. Nedávno se opět přihlásila ke slovu Sorosova nadace Open Society Fund – z pravidel však není jasné, co vlastně z umění chce podporovat; jasné je pouze to, že literární časopisy to rozhodně nejsou (viz článek Petra Štengla ve *Tvaru* č. 14/2011).

Další teoretickou možností financování literárního časopisu jsou prostředky měst a obcí. Například hlavní město Praha (kde redakce *Tvaru* sídlí) má ve svých podmínkách pro rozdělování grantů výhradu, že o grant nesmějí požádat literární periodika s celostátní působností. Řešením by tedy možná bylo distribuovat *Tvar* výhradně v Praze, anebo přesídlit do jiného města, které by bylo osvědčenější.

Peníze na časopis lze také čas od času získat účastí na nějakém „projektu“. Na akce a projekty (často i velmi obludné a pro rozvoj české literatury v podstatě bezvýznamné) se peníze přece jen seženou snáz než na soustavou, a tedy nijak hlučnou a mediálně třaskavou činnost. Participovat na takových akcích jen pro peníze však podle našeho názoru poněkud postrádá smysl – smyslem časopisu přece je kontinuálně vycházet a pokud možno co nejspravedlivěji poskytovat prostor všemu, co si podle znalostí a zkušeností jeho redaktorů zaslouží publikaci; nikoli přednostně propagovat jakési uměle nasvícené entity a nápady toho, kdo zaplatí.

Vyzýváme proto stát, resp. Ministerstvo kultury ČR, aby dalo jasně najevo, zda hodlá pečovat o komunikační prostory české literatury a jejich nezávislost a zároveň aby se k literárním časopisům jednoznačně, nealibisticky přihlásilo. Pravidla jsou nastavena tak, že nikdo jiný to za ně udělat nemůže.

Proč tiskneme papírový časopis, nepřejdeme na internet a neušetříme tím na tisku a distribuci? Proč i nadále vydržujeme profesionální redakci a proč se bráníme snížení periodicity?

Ptá se někdo divadelník, proč si neušetří každodenní námahu s představením, peníze za honoráře herců a platy technického personálu divadla atd. a proč místo toho raději nenatočí divadelní představení na video, které by se mohlo pověsit na *Youtube*? Domníváme se spolu s teoretiky mediální komunikace H. M. McLuhanem a N. Postmanem, že *medium je sdělení* – tzn. nosič sdělení zásadním způsobem moduluje nejen způsob vnímání příjemce, ale i samotný obsah sdělovaného. Internet jako jediný (nikoliv jen doplňkový) nosič literárního časopisu má kromě často zdůrazňovaných výhod (snížení nákladů na tisk a distribuci, bezproblémové rozšíření takřka po celém světě v jedné vteřině) také některé nevýhody.

Vedle toho, že příliš nepodporuje vnímání delších a komplikovanějších textů, spatřujeme jeho hlavní problém v prchavosti internetového publikování, které je svou vlastní podstatou spojeno s atmosférou přítomného dne a současně stírá časovou osu, rozdíly mezi texty publikovanými před deseti lety a třemi vteřinami. Není tak komunikací v čase a prostoru. Prchavost a kluzkost internetových zdrojů jsme koneckonců měli možnost ověřit si i zvenku – „co je psáno, to je dáno“, resp. „černé na bílém“ na internetu neplatí – internetové články ve chvíli, kdy proti nim někdo zformuluje své výhrady, nežádka přes noc zmizí nebo se změní k nepoznání apod., závaznost soudů a názorů, daná vytištěním, na internetu chybí.

Jak čtenáři, tak mnozí internetoví autoři jako by předem počítali s provizorností, „zkusmostí“ internetových textů, a snaha o přesné vyjadřování argumentů se na internetu stává něčím nepatřičně archaickým.

K dalším rysům internetového publikování patří znejasňování hranic mezi soukromým a veřejným prostorem; nejkřiklavějšími případy bývají hospodské familiárnosti a momentální nepromyšlené nápady – plácání a lajdácké formulace, jež jsou ovšem dostupné okamžitě komukoliv na světě.

Pokud bychom si na internetu chtěli zachovat určitý řád a nechtěli slevit z redakční práce, pod kterou jsme jako redaktori tištěného časopisu podepsáni a za kterou ručíme, potřebovali bychom mít i na internetu možnost se časopisu soustavně, tj. profesionálně věnovat, tzn. nejen mít alespoň částečně z čeho žít, abychom měli na redakční práci čas, ale mít také možnost platit honoráře za příspěvky, nezanedbávat korektury atd. Internetový časopis, má-li fungovat, nepotřebuje sice servis tiskařů a distributorů, potřebuje však nemalou počáteční investici do systému a soustavný bezchybný servis správce a editora webu. Je tedy otázka, zda by byl ústup z papíru na internet skutečně finanční úspora.

Profesionální (či alespoň poloprofesionální) redakci se snažíme zachovat čisté proto, že literární časopis tohoto rozsahu nejde dělat ve volných chvílích po večerech. A domníváme se také, že je vhodné u tištěných periodik zachovávat jejich škálu, tedy počítat s tím, že vedle časopisů vycházejících v měsíční či ještě delší periodicitě, jež mají spíše charakter revue, je nutné také držet formát časopisu veřejné služby, který umožňuje komunikaci o literatuře v kratších intervalech.

Literatura jako špatné svědomí národa

V letech těsně po převratu v roce 1989 kulturní veřejnost včetně spisovatelů a literárních kritiků vášnivě diskutovala o novém postavení literatury v nově uspořádané společnosti. Teze o literatuře jako svědomí národa se najednou zdály zbytečně patectické a nejednou byly (také na stránkách *Tvaru*) vysmívány.

Tváří v tvář postupujícímu konzumu, upadajícímu školství a neúprosné demontáži kultury i její paměti však tato otázka vyvstává s novou naléhavostí: Zdá se, že literatura by skutečně mohla a měla být svědomím národa, a to svědomím černým.

A patrně jím už je – a právě tak, jako se špatným svědomím, s ní také velká část českého národa nakládá: snaží se ji vytěsnit, případně zakrýt neškodnou náhražkou v podobě záplavy knih, které od důležitých otázek svědomí, soucitu, identity, smyslu, jazyka atd. pozornost spíše odvracejí opět směrem ke konzumu, zábavě, utvrzování statu quo.

Jak jinak si vysvětlit, proč na česky psanou původní beletrii, která se z jinde zmiňovaných důvodů bez finanční podpory neobejde, stát vynakládá tak zanedbatelné množství prostředků a ještě má sklony ho každým rokem snižovat? Jak jinak si vysvětlit nedůstojné živoření českých literárních časopisů?

Jak jinak si zdůvodnit periodicky se navracející tendence reformovat výuku na středních školách tak, aby se nová generace obešla bez paměti, což se skrývá za populistickými výkřiky o tom, že chudáky děti nesmíme obtěžovat biflováním „neužitečných“ informací z dějin vlastního národa, z literatury psané v jazyce, kterým by měly (možná – alespoň zatím) hovořit a přemýšlet?

Jak vysvětlit to, že se stalo normou literátům (jak básníkům nebo spisovatelům, kteří neposlouchají masové zábavě, tak i překladačům krásné literatury či literárním kritikům) za jejich práci neplatit jinak než pouze symbolicky a následně se jim ještě vysmívat, že jsou neschopní si vydělat peníze?

Jak si jinak interpretovat povýšenou a nenávistnou radost, kterou vždy u jisté části veřejnosti spolehlivě vyvolá informace, že se některý literární časopis (nebo

všechny, jako se to stalo v roce 2009) dostal do úzkých?

Jak jinak tohle všechno vysvětlit než jako snahu těch, kteří jsou líní nebo neschopní číst složitější věty, vytěsnit své špatné svědomí?

Bylo by možná dobře, kdyby si tito lidé uvědomili, že potíráním něčeho, co překračuje jejich pragmatické obzory, si své skóre nezlepší. Přimlouváme se, aby těm, kteří dovedou a chtějí psát netriviální umělecká díla, jakož i těm, kteří je dovedou a chtějí číst a také o nich uvažovat, bylo toto umožněno. Bude to ku prospěchu i všem ostatním.

Lze dále zlevnit provoz *Tvaru*?

Nelze; jeho rozpočet je již dlouho nesmírně napjatý. *Tvar* už léta vychází jen proto, že jej jeho redaktori sponzorují svou nehonoranou prací. Redakce je personálně poddimenzovaná; redaktori (samozřejmě společně s tajemnicí) jsou placeni způsobem téměř hanebným a jejich platy se už léta nezvyšují. Všichni z redaktorů se tak podílejí na sponzorování *Tvaru*. Na živobytí si musí přivydělat nějakou jinou činnost v čase, který by jinak mohli věnovat své rodině či vlastní beletristické tvorbě (kterou mimochodem právě ve *Tvaru* z důvodů řečnických etiket nepublikují), neboť průměrný měsíční plat zaměstnanců *Tvaru* je o 1,1 tisíc nižší, než je průměrný plat v ČR. Stejně štědrými dlouholetými sponzory časopisu jako redaktori a jejich rodiny jsou však chtít nechtít také jeho autoři, kteří dostávají pouze symbolické, případně nulové honoráře.

Je možné si přivydělat na *Tvar* nějakou jinou činnost? Vydáváním knížek, které se budou prodávat, pořádáním akcí apod.

Výdělečnou činnost status neziskového občanského sdružení, které je vydavatelem *Tvaru*, neumožňuje. Vydávání „ziskových“ knížek je navíc regulérní podnikání, byznys, jež se v naší zemi snaží provozovat stovky nakladatelů. Poslání literárního časopisu je však zcela opačné – snažit se vyhledávat a publikovat kvalitní a zajímavé texty bez ohledu na jejich masovou prodejnost. Ve šťastnějších letech *Tvar* vydával knižní přílohy, a dosud pravidelně pořádá nejméně tři autorská čtení ročně. Tyto počiny jsou však v souladu s posláním časopisu nevýdělečné.

Otázky *Tvaru*

Opravdu je česká společnost tak chudá, že si nemůže dovolit financovat literární čtrnáctideník s profesionální, či alespoň poloprofesionální redakci, který by byl nezávislý na kulturním byznysu? Opravdu je český národ tak chudý duchem, že dobrovolně odevzdá péči o rozvoj své vlastní literatury, jazyka a kritického myšlení pouze do rukou pracovníků reklamních agentur a skupinek dobrovolníků?

Co můžete udělat Vy?

Děláte dost, vážení čtenáři, už tím, že se o českou literaturu zajímáte – dokonce do té míry, že sledujete literární časopisy. Nepolevujte v tom, prosíme. Dále můžete trvat na tom, aby literární časopisy (všechny, nejen *Tvar*) byly dostupné na místech, kde mají být: ve veřejných knihovnách, v kabinetech a knihovnách českého jazyka a literatury na gymnáziích a dalších středních školách, v literárních kavárnách. K prodeji pak v trafikách a knihkupectvích. Pokud se pohybujete v pozicích, kde se o nekomerčních knihách a časopisech v jakémkoliv směru rozhoduje, vaďte prosíme dopady rozhodnutí i z toho úhlu pohledu, který jsme se Vám právě pokusili předstírat.

Redakce

V návaznosti na svého času oblíbenou lidovou anketu P. Novotného a D. Demela *K čemu je dobré umět číst?* jsme požádali několik čtenářů *Tvaru* od odpovědí na pregnantněji a méně žertovně laděnou otázku *K čemu je dobré číst literární časopisy?* Vybrali jsme respondenty nejružnějších profesí ve snaze ukázat, že literární časopisy jsou opravdu pro všechny, kdo projeví zájem – nejde tedy o podnik „spisovatelé sobě“, jak tvrdí někteří zlí jazykové. **red**

foto D. Demel

Během komunistického období jsem se často vracela do své rodné země Velké Británie a na letní prázdniny jsem s sebou brala své dvě dcery. Mezi mnoha jinými věcmi je fascinovalo obrovské množství všeho – zvláště proč Angličané potřebují tolik různých druhů zubní pasty! Často jsem se cítila podobně, když jsem vešla do knihkupectví, hlavně do těch velkých: Proč vychází tolik knih a které bych měla znát a přečíst? A právě z tohoto důvodu potřebujeme časopisy, jako je *Tvar*, které pregnantně a efektivně recenzují práce, proudící z tiskáren tihle a jiných zemí. Takže jsem se s obavami dozvěděla o současných potížích a hrozbě zániku tohoto vynikajícího pramene české literární scény. Jestli *Tvar* zanikne, česká literární scéna bude mnohem chudší – a čtenáři také.

Victoria Reilly Špičková,
bývalá sloupkařka listu *The Sunday Telegraph* a členka výboru *Společnosti přátel Národní galerie*

foto Tvar

Vzpomínám si, že i v temných dobách, kdy jsem chodila na střední školu, bylo pro nás téměř samozřejmostí odebírat a číst literární časopisy. (Spoustu ročníků např. *Světové literatury* přechovávám do dneška.) Asi je pro současnost příznačné, že vycházejí tony časopisů věnujících se péči o naše tělo, jeho vzhled, vůni, sexuální a kulinářské uspokojení. Vše na křídovém papíře. A vedle toho ostudně malá a skromně adjusťovaná hrstka těch, co kultivují tu druhou naši část. Literární časopis mi pomůže se v současné literatuře orientovat, dopřeje mi radost s některými autory souznít, s jinými zase polemizovat. Situace, kdy tyto časopisy musí žádonit o finanční pozornost MK, je kulturního národa nedůstojná.

Hana Rásochová, projektantka

foto archiv I. K.

Protože se alespoň tam mohu dočíst trošku pravdy, nejsou tam vyhané informace.

Irena Kuchtová, důchodkyně

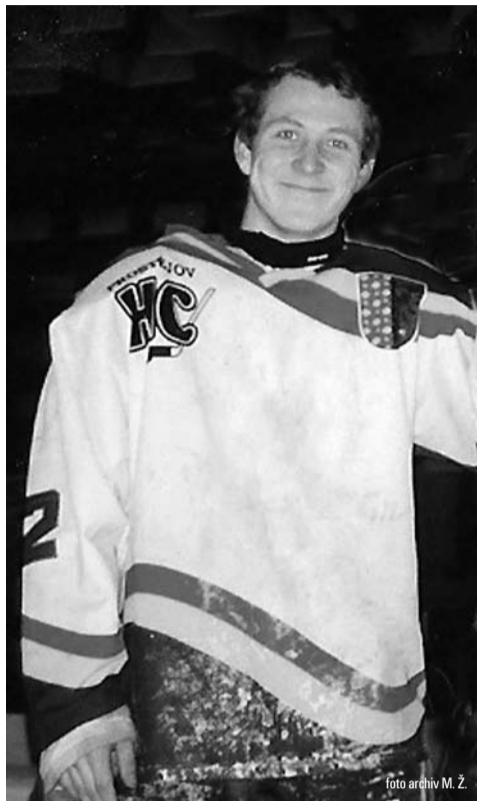

foto archiv M. Ž.

I když mám literaturu rád, konkrétně sci-fi, krimi, literaturu faktu, tak by mě v minulosti nenapadlo zakoupit si nějaký literární časopis. Shodou okolností jsem se však před časem setkal s *Tvarem*. Neměl jsem v něj zpočátku velkou důvěru, ale musím říct, že jsem byl příjemně překvapen. Zaujala mne nejen obsahová stránka, ale líbí se mi i grafická podoba časopisu. Po přečtení několika čísel se ze mne stal pravidelný čtenář. Se zájmem listuji též v archivu *Tvaru* na internetu – a mám samozřejmě i svoje oblíbené autory a rubriky.

Čtení literárních časopisů dává člověku určitě větší rozhled po literatuře (zajímavé rozhovory se spisovateli, recenze či jen tipy na knížky) a prostřednictvím literárních témat vlastně také nové pohledy na věci mimo literaturu. Jen básně jsou pro mě zatím ještě těžkým čtením, občas v nich tápu, ale tréninkem se to zlepšuje. Myslím, že je škoda, že literární okénka zmizela z našich deníků, a ten, kdo literaturu nemá jako zálibu, se např. právě s poezií jen velmi obtížně setkává.

Milan Žerníček,
dříve hokejista *prvoligového HC Prostějov*, dnes administrativní pracovník

foto archiv T. H.

K tomu, aby člověk nezblblnul z té záplavy psaného slova, která se na něj (ne)chtěně valí od internetu po tištěná média všeho druhu a jehož autoři se nás snaží obalamutit svou hrou na umění nebo na cokoliv „vyššího“, domnělou erudicí, nepodplatitelností, nezávislostí, hlídáním demokracie a vůbec pácháním dobra všeho druhu. Literární časopisy jsou příjemným a vítaným kontrastem k takovému mediálnímu neřádu.

Tomáš Holzapfel, právník

foto Tvar

Pro mne coby knihovnici je to záležitost téměř zásadní. Zprostředkovávají mi přehled o současné literární scéně. Je celkem nemožné, abych v rámci množství vycházející knižní produkce obsáhla vše, co se na knižním trhu objevuje. Ale nejde jen o knihy samé, je to přehled dramatické tvorby, filmových adaptací či nejružnějších kulturních festivalů. Jako knihovnice se nemohu soustředit pouze na osobní zájmy, ale měla bych mít přehled i o literatuře, kterou osobně nepreferuji, ovšem potřebuji být v obraze, abych mohla podat případnou informaci čtenáři, u kterého je právě tato literatura v popředí zájmu. A právě díky literárním kritikám a recenzím nejružnějších knih si mohu vytvořit objektivní přehled i o literatuře, kterou nečtu, ať již z důvodu preference jiných žánrů nebo pouze z nedostatku času.

Alena Rappichová, knihovnice

foto D. Demel

Z mého dnešního rozčarování z médií, všech všude, stále platí jedna výjimka: literární časopisy, lépe řečeno časopisy, které se zabývají směsí politiky a kultury slovesné i výtvarné, jejichž autoři jsou lidé vzdělaní a poučení a mající dostatek času a prostoru k analytickému zamyšlení. Výchozí ideové stanovisko autora není podstatné, podstatná je znalost věci a integrity úsudku. Tyhle časopisy – stále vzácnější – mne vzdělávají a orientují v tom, co si přečíst a co vidět, či co nechci, výběr je na mně. Obecně vedou k četbě knih. Připomínají nám naše zakotvení ve staré a velké humanitní kultuře, pěstují v nás kontinuitu s ní a v ní, abychom neutonuli v nekultuře počítačových hrátek a televizního showbyznysu. Zkrátka, jsou nezbytné pro zachování naší duševní přítomnosti. Modlím se za jejich zdar.

Eva Šarpová, bývalá redaktorka zahraničního vysílání BBC

foto archiv L. Š.

Umožňují nám orientovat se v současné literatuře a přibližují nám aktuální dění. Seznamují nás s novými autory, s jejichž tvorbou bychom se jinak jen těžko setkali. Lidem, kteří se zajímají o literaturu, pomáhají být v obraze. Myslím, že učitelé českého jazyka a literatury by je určitě měli sledovat a pracovat s nimi i se svými studenty.

Lenka Šulcová,
středoškolská učitelka češtiny

O TOM DÁVÁNÍ PROSTORU. *Tvar* programově není programovým časopisem, nechce upřednostňovat jedny názory před druhými, nechce jednu generaci omezovat na úkor druhé a rád by ukazoval (třebas v diskuzi) významnou část současného českého literárního pohybu, do něhož patří, jak známo, též autoři zvěčnění. Může se však stát, že občas poskytne prostor něčemu, o čem se dříve či později ukáže, že si prostor nezasloužilo, a někdy zas neotiskne, co otištěno být mělo: pochopitelně, redaktori jsou pouhými redaktory – nemýlí se jenom Pánbůh a diktátoři. Přesto nebezpečí nepozornosti a nedohlédání věci příštích, nebezpečí, která číhají na každého, kdo chtěl nechtěl musí vybírat z určitého množství, lze aspoň trochu zmenšovat: Je dobré, když si redakce uvědomí, že by se kolem jejich názorů na literaturu a svět časopis neměl točit, že tím nejdůležitějším jsou básníci, spisovatelé, kritici a literární publicisté, a tedy – jestli časopis někomu nepatří, tak to jsou jeho redaktori. Naopak, z vlastní zkušenosti vím, jak velmi škodí personální, resp. mentální propojení nekomerční sféry se sférou komerční, neboť právě tato mesaliance způsobuje zmatení hodnot, plíživé mizení paměti na úkor stále nových a nových marginálií či mediálně provařeného (vyššího) populáru a nakonec i ztrátu smyslu všeho kromě peněz – ztrátu, které už jsme v poslední době bohužel svědky.

Jistěže žádná předem stanovená redakční strategie nezaručí úspěch. Ten však je apriorně vyloučen, budou-li si redaktori místo autorů hledět jen svého předporozumění a svých předpojatostí a nanejvýš se zmůžou na zablekotání zaklínadla *taková je doba*. Vždyť přece i oni a „jejich“ časopis *takovost doby* spoluurčují.

NIC NEŽ DOBRÁ VŮLE. Slyšel jsem nedávno rozhovor o tom, proč u nás nemohou být tak velkorysé kulturní a sociální programy jako v Norsku. Zastánce současné – a dlužno říci, že nejen české – škrtačí cesty z krize do šťastné budoucnosti umlčel své oponenty: *Norům se to rozdává, když mají ropu*. Inu, dá se namítnout, že ropu má také Nigérie a nic moc tam vidět není, tedy s výjimkou toho, že občas u navrtaného ropovodu uhoří pár desítek lidí. Ale možná by nám stačilo, kdybychom velkorysost omezili u dálnic a nestavěli je o 300 % draž než v Norsku.

Začínám mít čím dál silnější pocit, že všechny řeči o šetrnosti a rozpočtové odpovědnosti jsou pouze taháním křídélka, rozptylováním pozornosti. Alespoň co se týče nekomerční literatury, o finance podle mého názoru vůbec nejde: Pokud jsem to z velice nepřehledných internetových stránek Ministerstva kultury ČR dobře vyčetl, naše společnost skrze své volené a nevolené zástupce letos podpořila nekomerční literaturu (včetně festivalů či překladů českých knih do cizích jazyků) částkou cca 25 milionů korun. To je zhruba 30 metrů dálnice D8 či 4 metry tunelu Blanka, 4,5 dne z desetiletého pronájmu stíhaček Gripen či necelá pětina jednoho obrněného transportéru Pandur, jichž jsme si opatřili 107, anebo jeden policejní zásah proti *CzechTeku 2005* či 25 zásahů proti ekologickým aktivistům na Šumavě.

Za zmínku stojí, že do rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin jsme investovali stejnou částku jako do celé české literatury. Samozřejmě ani půl slova proti jazykům našich nečeských spoluobčanů, naopak – proč by další jazyky, jimiž se u nás také mluví, nemohly být podporovány ještě více? I Čechy by to obohatilo. Ale ten nepochybně je zarážející. Jako bychom se za češtinu styděli, jako bychom si sami sebe nevážili.

Jestliže zajištění bezpečnosti a pořádku během čtyř tzv. rizikových fotbalových zápasů, které jsou nepochybně také součástí naší kultury, nás všechny přijde na stejné peníze jako celoroční provoz literárního časopisu *Tvar*, pak myslím není co řešit.

O co tady, u všech čertů, jde? O nic jiného než o dobrou vůli!

Lubor Kasal

Uvědomujeme si, že náš přehled je dosti nevyrovnaný, ba možná dokonce náhodný – na mnohé podstatné jsme zapomněli, mnohé důležité přehlédli a leccos jsme nemohli zmínit z prostorových důvodů (podrobnější přehled umístíme časem na internetových stránkách www.itvar.cz). Vnímejte tedy následující časovou osu především jako vyjádření díky všem, již se na tvorbě časopisu v té či oné míře a v tom kterém čase podíleli. Zvláště pak děkujeme stovkám autorů, bez nichž by *Tvar* ztratil sama sebe.

1990

Tvar začíná jako týdeník se 16 stranami novinového formátu, je veden šéfredaktorem M. Třeštíkem a předsedou redakční rady P. Janouškem. Vůbec první číslo je zahájeno článkem Jana Lopatky *Šifra jako možné východisko interpretace*. Na pokračování jsou publikovány práce P. Tigrida, V. Bělohorského či P. Čorneje. Eseje píše V. Macura, K. Chvatík. M. Třeštík se snaží podnítit diskuzi o generacích. Začínající básníky představuje v své rubrice M. Kovář. Píše se o postmoderně a postkomunismu. K recenzentům patří např. P. A. Bílek, J. Trávníček, V. Piša, J. Přibán, J. Chuchma.

1991

Vedle literárních témat (např. B. Dokoupil, B. Balajka) pokračují témata historiografická a sociologická. V. Dvořáková a J. Kunc tisknou seriál *Kam se starými strukturami?* Diskutuje se o Bílkově knize „Generace“ *osamělých bězců*. V. Macura a P. Janoušek spouštějí mystifikaci s románem *Sametová Anna* od spisovatele Jarmila Křemena.

1992

Pohledy na dějiny zaujímají stále významnou část časopisu. Diskutuje se o revolucích. M. Nápravník píše o tom, proč surrealismus není umění. V. Macura začíná tisknout pravidelné *Semi(o)fejetony*. K autorům patří mj. D. Hodrová, A. Berková, P. Kosatík, J. Trávníček, J. Rak, J. Zizler, M. Exner, A. Blažejovská, A. Haman, Z. Vybíral, M. Petříček.

1993

Mění se vydavatel; od jara je jím občanské sdružení Klub přátel *Tvaru* s předsedou P. Janouškem. M. Třeštík odchází do vlastní firmy a na místě šéfredaktora jej střídá L. Kasal. Začíná nejdéle vycházející rubrika – *Společensko-biologické poklesky* S. Komárka (do r. 2001). Interviewování jsou např. P. Pithart, E. Kantůrková či J. Škvorecký. V. Havel publikuje ve *Tvaru* své projevy na dvou zahraničních univerzitách. Polemizuje se s Nápravníkovou interpretací evangelií. Také J. (F.) Typlt vzbuzuje polemické vášně. Velký ohlas má Janouškovo *Čekání na kritiku*.

1994

Tvar se mění na obtýdeník o rozsahu 24 stran + 8 stran vložené *edice TVARy*. Objevuje se více překladů a rozhovorů. Řada autorů se zabývá hledáním české národní identity. K přispěvatelům patří mj. J. Loužil, H. Ulmanová, K. Kosík, M. Koldinská. Prostor dostává také *Společnost pro politiku 94*, otevřená diskuzní platforma. Vychází první z pěti monoautorských čísel, napsal ho V. Novotný.

1995

Probírají se témata *dekonstrukce, feminismus, židovská literatura, anarchismus a literární kritika a její hry*. Vášně stále budí deníková

literatura, koncept autenticity. Pokračují snahy různých autorů spravedlivě a v úplnosti zmapovat dění v literatuře před rokem 1989. Končí spolupráce se *Společností pro politiku 94*. Monoautorského čísla se ujal V. Macura.

1996

Tvar pořádá besedu se spisovateli o literární kritice a doplní ji rozsáhlou anketou mezi kritiky – za zpracování tohoto tématu je redakce odměněna Cenou Nadace ČLF. Poprvé se objevuje imaginární postava podnikatele R. Zákupy. Sedmnácté číslo je propůjčeno autorům PEN-klubu. Je reflektováno první legemární setkání českých básníků na hradě Bítov. Ve *Tvaru* také na čas zakotví A. J. Liehm s pokusem o pokračování *Lettre Internationale*. Monoautorské číslo píše P. A. Bílek.

1997

N. Holub vnáší téma internetu, M. Exner píše o díle Z. Hejdy; M. Kundera publikuje své *Poznámky k Valčce na rozloučenou*; objevují se také dopisy B. Hrabala K. Maryskovi. Statí *Polopatiskismus* pokračuje vyjasňování postoje k literatuře mezi *Tvarem* a *Revolver Revue*. Diskutuje se též o poezii s J. Kuběnou a s J. Štolbou. Jsou otištěny rozhovory např. s V. Kahudou, V. Třešňákem, M. Blahynkou, M. C. Putnou, I. Matouškem. Vzniká rubrika *Z Literárního archivu PNP* a *Iniciálky* pro začínající básníky. Monoautorské číslo je dílem M. Zelinského.

1998

Ve snaze poskytnout dva pohledy na jednu knihu se objevují zdvojené recenze; čtenější jsou i studie věnované jednomu autorovi, případně dílu. Mezi závažnější témata patří např. *J. Krejcarová očima soupeřníků*. Objevem je neznámý dopis M. Jesenské O. Březinovi; M. Zelinský se v *Poznámkách čtenáře slovenských knih* snaží poskytnout přehled o tom, co se děje v literatuře našich sousedů. *Tvar* otiskuje rozsáhlý rozhovor s P. Kabešem. M. Bauer píše monoautorské číslo, zřejmě poslední.

1999

Část literátů rozvíjí sny o internetu a jeho možnostech v literatuře. *Tvar* pořádá besedy o překladech, nad Foglarovými *Rychlými šípky* a rozsáhlou anketu o hranicích umělecké svobody. V čísle 5 vstupuje na scénu lidový kritik z Rybářen Alois Burda, z nových rubrik si získává ohlas *Čítanka Václava Kahudy*.

2000

Jsou pořádány „Retrospektivně analytické večery *Tvaru*“, konané v redakci – kladou si za cíl zmapovat literární dění v 90. letech. Referáty jsou následně publikovány. Vycházejí rozhovory např. se Z. Pešatem, M. Jungmannem, A. Burdou, V. Novotným, M. Exnerem, J. Janáčkovou. Dále se rozšiřuje okruh recenzentů. Velký prostor je věnován reflexi

Od září 1990 do dnešního dne se redigování *Tvaru* delší či kratší dobu věnovali: Svatava Antošová, Anna Cermanová, Jana Červenková, Jana Hádková, Emil Hakl, Ondřej Hanus, Wanda Heinrichová, Ondřej Horák, Pavel Janáček, Pavel Janoušek, Michal Jareš, Lubor Kasal, Pavel Kosatík, Naděžda Macurová, Jan Nejedlý, Eva K. Němcová, Věra Pašková, Gabriel Pleska, Ilona Sánchezová, Ivo Slavík, Božena Správcová, Michal Škrabal, Jakub Šofar, Hana Štěpánková, Štefan Švec a Michael Třeštík.

Kahudovy *Houštiny*. B. Správcová analyzuje metody *Kritické přílohy RR*.

2001

Po odchodu L. Kasala do dřevozpracujícího průmyslu se na počátku ledna šéfredaktorem stává O. Horák, s jehož nástupem se postupně obměňuje redakce i struktura časopisu; mizí některé rubriky, na jejich místě se objevují nové. Přesto se *Tvar* stále zaměřuje na témata týkající se nejen současné literatury, ale i literární historie. Pozornost je věnována též insitní literatuře. Anketou byl připomenut zaniklý časopis *Iniciály*. Tematické číslo je věnováno současněmu pohledu na ruskou literaturu a soustřeďuje díky Z. Mathauserovi řadu příspěvků od českých rusistů.

2002

Rozhovory se stávají hlavním materiálem čísla a přesouvají se na titulní stranu. Nové rubriky (*S mikrofonem za trochejem*, *Knihovraždy*) jsou doplněny mj. pěti recenzemi na Topolovu knihu *Noční práce* nebo statěmi M. Exnera, I. Pfaffa či I. Purše. Ke spolupracovníkům patří také V. Vokolek, A. Dvořáková, J. Janáček. Jako jeden z prvních kulturních časopisů se začíná *Tvar* věnovat recenzím komiksů. Výrazným počinem je blok J. Nejedlého o *Případu Olgy Hepnarové v zrcadle literárních ohlasů*.

2003

Mění se grafická podoba (K. Hegerová). Tematické číslo je věnováno 120. výročí J. Haška. J. Nejedlý zavádí oblíbenou rubriku *Jak já to vidím* (později *Čtenář poezie*). Ke spolupracovníkům patří mj. L. Vlach, P. Vaňous, M. Groman, R. Kopáč. Původní beletrii častěji doplňují překlady, část příspěvků se orientuje na okruh kolem V. Kahudy a E. Hakla (S. Podraga, O. Ryba, V. Pavlovič, V. Ryčl).

2004

Probíhají polemiky o akademickém podvodu L. Pavery a o autorství *Slezských písní*. K autorům tohoto ročníku patří J. Balvín, I. Fencl, L. Housková, Z. Smolka, H. Kosková, A. Kuzmíčová, P. Kopal či T. Kubiček. Blokem textů je vzpomenuť výročí M. Kundery a po letech mlčení se rozhovorem připomíná I. Machulková.

2005

Šéfredaktor O. Horák odchází do *Lidových novin*. V březnu je Klubem přátel *Tvaru* zvolen staronový šéfredaktor L. Kasal. S ním se mění část redakce, přibývají nové rubriky (*Patvar*, *Továrna na absolutno*), do časopisu začínají psát autoři jako I. O. Štampach či L. Antonín. Jsou otištěny rozhovory např. s M. Ajvazem, Z. Mathauserem či V. Koko-liou. Výrazná je diskuze o koncepci výuky češtiny mezi P. Janouškem a J. Kostečkou; 18. číslo je věnováno nedožitým šedesátinám V. Macury. Vzhledem ke stále se horšící finanční situaci končí v polovině roku vkládaná *edice TVARy*.

2006

Grafická úprava nabývá současné podoby (L. Pertl). Rubrika *Výlov* si všímá knih, které „zbyly“. K novým rubrikám patří i fejetony V. Bidla nebo zahraniční aktuality. Poslední číslo je celé věnováno anonymům a anonymitě. K autorům přibyly např. A. Cermanová, O. Vimr, M. Topor; zásadní rozhovory poskytli mj. A. Brousek, J. Hanzlík a A. Jelínek.

2007

Úmrtím autora končí populární čtenářský deník A. Burdy. Rozhovor poskytli např. J. Sádlo, J. Vladislav, F. Listopad, M. Komárková, J. Pechar. K autorům patří mj. Z. Zemanová, K. Kolařík, J. Matějková, L. Zádrapa nebo J. Řehák. Anketu o *klišé a tabu* doplňuje anketa o *poezii roku 2006*. Jako knižní příloha *Tvaru* vychází debut O. Macury *Indicie* a sbírka M. Komárkové *Prašní lidé*.

2008

P. Janoušek zavádí novou rubriku *969 kritických slov o próze* (v počátcích jako *reCANC*). P. Janeček se v seriálu *Fama versus Kallipé* věnuje fámám a městskému folkloru. Půl roku běží rubrika *Zvěd J. Sádla* a S. Komárka. Rubrika *Mezi továrníky* dlouhodobě budí nadšení i odpor. A. Berková píše seriál *O psaní*. Mezi autory časopisu výrazněji vstupují např. P. Král, M. Langer, V. Reisinger; 19. číslo je věnováno narcismu v literatuře.

2009

Jedním z určujících témat celého roku je polemika mezi J. Trávníčkem a P. Králem o pojetí literatury. Z dalších témat je podrobněji rozpracována školská reforma, bulvár, pohádka; jedno číslo je též věnováno problematice *literatura a neslyšící*. Na pokračování vychází *Autor Dona Quijota Ivan Matoušek* a *Poslední rozptýlení* V. Kuchtové. S. Antošová píše sérii reportáží o knihovnách v ČR. Mezi autory se zapsali O. Buddeus, M. Janata či K. Piorecký.

2010

Se vzpomínkou na vkládanou *edici TVARy* vychází na podzim k výročí K. H. Máchy skladba *Ignác z pozůstalosti* Z. Barborky. Začínají mírně kontroverzní rubriky *Vyvěření struktur* J. Vaníčka a *Haló, tady čistíčka!* P. Linhart. Víceméně celý rok se polemizuje o angažované literatuře a s písmovou předlohou *Commenia Script*. Vychází tematické číslo o braku a blok článků o dětské literatuře. K autorům ročníku patří mj. A. Borzič, I. Fic, M. Hauser, A. Knapp, I. O. Štampach. Na pokračování vycházejí dvě dosud nepublikované novely J. Kocourka.

•••

Rok **2011**, milí čtenáři, zatím neskončil a nepochybujeme, že to, co se odehrálo na stránkách *Tvaru*, máte ještě v živé paměti. A nekončí, doufejme, ani historie časopisu. Navzdory okolnostem, o kterých jste se v tomto dvojlistě právě dočetli, se budeme snažit vytrvat – první číslo *Tvaru* ročníku **2012** vyjde **5. ledna**.

TVAR
LITERÁRNÍ OBTÝDENÍK

LITERÁRNÍ OBTÝDENÍK
TVAR

tvar
LITERÁRNÍ OBTÝDENÍK

Ročník XXII. Vydává Klub přátel *Tvaru*. Vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky a Nadace Český literární fond. Šéfredaktor Lubor Kasal. Redaktoři: Svatava Antošová, Wanda Heinrichová, Michal Jareš, Božena Správcová (zástupkyně šéfredaktora), Michal Škrabal. Tajemnice Martina Vavřínová. Korektury Michal Škrabal. Předseda Klubu přátel *Tvaru* Pavel Janoušek. Adresa redakce: Na Florenci 3, 110 00 Praha 1, telefon 234 612 398, 234 612 399. E-mail: tvar@ucl.cas.cz. Redakci nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Grafický návrh Lukáš Pertl. Sazba a zlom programy Adobe® InDesign® CS2 a Adobe® Photoshop® CS2 Lubor Kasal. Tisk Calamarus, s. r. o., Praha. Rozšiřuje A. L. L. Production, spol. s r. o., Mediaservis, a. s., PNS, a. s., Mediaprint-Kapa a redakce. Předplatné ČR: Call Centrum, tel. 234 092 851, fax 234 092 813, e-mail: predplatne@predplatne.cz, <http://www.predplatne.cz>; redakce *Tvaru*. Předplatné SR: L. K. Permanent, s. r. o., P. P. č. 4, 834 14 Bratislava, tel. 00421 7 444 537 11, fax 00421 7 443 733 11. Objednávky do zahraničí: A. L. L. Production, spol. s r. o., Hvozdčanská 3-5, Praha 4 a redakce *Tvaru*. Předplatné může být hrazeno v eurech. Distribuce pro nevidomé: Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR - SONS - Na Harfě 9, P. O. Box 2. 190 05 Praha 9, tel. 266 03 87 14, <http://www.braillinet.cz>

2011/ZVLÁŠTNÍ ČÍSLO

www.itvar.cz • MK ČR E 5151 • ISSN 0862-657 X • F 5151 46771 • ZDARMA • 15. prosince 2011